

VAN WEERTSHUIS TOT BORGGRAAFHUIS

Deel 2

Ansichtkaart met links hotel Buenos Ayres, het vroegere borggraafhuis.
Collectie Streekhistorisch Centrum

- Albert Hazelhoff
Roelof Hazelhoff

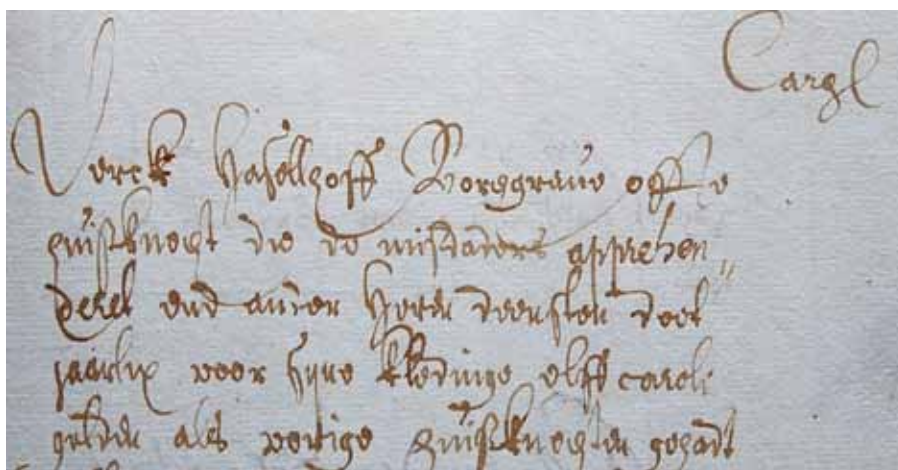
Zoals we in het eerste deel (in Terra Westerwolda, maart 2015) zagen, was het weertshuis feitelijk vanaf 1536 synoniem geworden met 'rechtshuis annex herberg'. Het was de plek waar de drost in aanwezigheid van de huisvoogd recht sprak maar ook vergaderde. Dit bleef zo tot 1593 toen het werd afgebroken en de herberg werd opgebouwd in de vesting Bourtange. Uit onderzoek van C.J. en R.M.A. Wegman blijkt dat op er op dezelfde locatie in ieder geval zeker in 1637 het borggraafhuis stond. De situatie tussen 1593 en 1637 blijft echter nog onduidelijk.

De periode na 1593 tot 1637, onduidelijkheid rondom het rechtshuis

Vanaf 1593 werden de Staten-Generaal landsheer over het Generaliteitsland Westerwolde. De leenmannen, achtereenvolgens Karel van Aremborg, zijn zoon Philips en Willem van den Hove bleven sindsdien op afstand. Van den Hove heeft zich (trachten te) laten inhuldigen in Westerwolde, maar werd door de bevolking

niet erkend. In 1619 werd de stad Groningen de nieuwe leenman (leenvrouw) en bleef dit tot 1798.

Drost Ortt was in 1594 uit zijn ambt gezet en opgevolgd door Jacob Entens, een vertrouweling van graaf Willem Lodewijk. In 1606 werd hij opgevolgd door Edzard Rengers van Ten Post. In 1634 was het voor het eerst dat de stad Groningen een drost aanstelde, Johan Coenders, die daarvoor richter van Bellingwolde was. De benaming huisvoogd als belangrijkste functionaris naast en zo nu en dan vervanger van de drost zijn we na 1594 niet meer tegengekomen. Op het gebied van de rechtspraak en belastingheffing bleef er in Westerwolde veel hetzelfde. Ook de drost en de richters bleven. Maar Westerwolde was voor de Republiek militair-strategisch belangrijk zodat ook de Staten-Generaal in Den Haag zich bestuurlijk in dit gebied lieten gelden. Onduidelijk is nog waar in deze periode de rechtspraak plaats vond en wanneer het weertshuis annex rechtshuis, het latere borggraafhuis, is herbouwd.

Toelage kleding borggraaf (1637-1650) Derck Haselhoff; 11 car.gld.

In ieder geval was al ruim voor 1610 Geert J(o)hans Cortlevent als gerichtsdienaar met de functienaam borggraaf aangesteld. Als 'borchgraeve offte huysknecht' heeft hij in dat jaar recht op een toelage van 11 car. gld. voor zijn kleding . In 1618 wordt zijn functie omschreven als 'gerichtsdienaer van Westerwoldingerlant ende Bellingwolde'. Hij was mogelijk een zoon van de in 1588 in

“

Zijn weduwe werd veroordeeld tot betaling van een geldboete omdat zij 'onder 't vergaderen op die begreffenisse van haer man beer geschoncken heeft'.

de Breukenregisters genoemde 'Cortlevent van Wedde' waar de scherprechter het nodige nuttigde en gedurende enige dagen verbleef. Ook is het niet uit te sluiten dat het om dezelfde persoon gaat en dat hij al in 1594 is aangesteld. Geert J(oh)ans Cortlevent tekende meestal als 'Gert Jans (Johans), dener'. Over de familie Cortlevent is weinig bekend, wel dat diverse militairen met die naam in de 17^e eeuw uit de Hanzestad Quackenbrück naar Groningen kwamen.

Vermeldenswaard is een aantekening in de afrekening van drost Edzard Rengers van Ten Post over het jaar 1613. Gerichtsdienaer Geert Jans (Cortlevent) heeft in januari 20 dagen lang een gevangene 'in iseren banden' vastgehouden. In zijn eigen huis, omdat de 'olde gevanckenisse gans ingevallen ende gebrocken is'. De burcht met de gevangenpoort was destijds ongeschikt om arrestanten onder te brengen. Drost Edzard Rengers van Ten Post schreef in 1610 dat burcht nagenoeg tot een ruïne was verworpen.

Pas in 1629 besloot de stad Groningen de burcht te herstellen. Mogelijk is er op de plek van het oude weertshuis al in de tijd van Cortlevent een nieuwe herberg annex rechtshuis gebouwd. Maar ook kan een ander pand in Wedde tijdelijk die functie hebben gehad en is een nieuw rechtshuis eerst tegelijk met de restauratie van de burcht gebouwd.

Geert J(oh)ans Cortlevent is vermoedelijk in 1621 overleden want eind 1621/begin 1622 werd hij opgevolgd door Johan/Hans Hanses. Over een mogelijke verwantschap met de familie Cortlevent is niets bekend. Zijn naam komt regelmatig voor in het Breukenregister Westerwolde, onder andere als (mede) pachter van de tolbrug- en waagaccijns. Johan Hanses weigerde in 1630 om vreemde voogd over een weeskind te worden want hij was 'daer toe gestellet tot twee moijelike publicque ambten als tot Borchgrave en Deurwaerder'. Ongevaarlijk was zijn beroep blijkbaar ook niet want hij is verschillende malen bij de uitoefening van zijn ambt gewond geraakt. Johan Hanses overleed in 1637 te Wedde, zijn weduwe werd veroordeeld tot betaling van een geldboete omdat zij 'onder 't vergaderen op die begreffenisse van haer man beer geschoncken heeft'.

De familie Haselhoff in de functie van borggraaf, het borggraafhuis ontstond

Na het overlijden van Johan Hanses stelde drost Johan Coenders in 1637 Derck Haselhoff aan als borggraaf. Derck Haselhoff was veltscheerder/chirurgijn en sergeant in het Staatse leger. Hij verbleef al jaren in de regio en was onder meer gelegerd in de Bellingwolderschans (Oudeschans) en de Langackerschans (Nieuweschans). Mogelijk was hij de zoon van Hanss Haselhoff, vanaf omstreeks 1600 rustmeester en sergeant in diverse compagnieën van het Staatse leger, die ook geregeld in Westerwolde was gelegerd. Hanss Haselhoff was afkomstig uit het graafschap Marck bij Dortmund en stamde uit een uitgebreide familie waarvan de naam was ontleend aan enkele boerderijen die al sinds de Middeleeuwen de naam Haselhof droegen. »

De Mepsche was tot zijn aanstelling grietman in het Groninger Westerkwartier waar hij verantwoordelijk was voor de vervolging en terdoodveroordeling van 22 van sodomie (homofilie) verdachte mannen uit die omgeving in het zogenoemde monsterproces van Faan.

Na Derck Haselhoff zouden bijna 170 jaar lang diverse nazaten of aanverwanten het borggraafambt bekleden en het borggraafhuis bewonen. Derck Haselhoff zal zijn gaan wonen in het in het herbouwde rechtshuis annex herberg, waarvan C.J. en R.M.A. Wegman aannemen dat het op de plaats van het aloude weertshuis heeft gelegen. Of hij het heeft gekocht van zijn voorganger of diens erfgenamen, zoals genoemde schrijvers veronderstellen, blijft bij gebrek aan een koopakte de vraag.

Derck Haselhoff was naast borggraaf ook executeur voor de Staten van Holland en West-Friesland. In resoluties uit 1654/1655 lezen we dat de *'weduwe van Dirck Hasselhoff, executeur, de somma van ses en vijftigh ponden 's Jaers'* ontving. De vergoeding werd dus ook na het overlijden van Derck Haselhoff in 1650 doorbetaald. Na een najaarsinspectie besloot de Raad van State in 1661 dat de functies borggraaf en executeur niet door dezelfde persoon vervuld mochten worden.

Dercks weduwe Magdalena Saxenhausen hertrouwde in 1650/1651 met Albert Tiddens uit Vriescheloo. Hij werd de nieuwe borggraaf tot in 1666, toen hij overleed aan de pest die Westerwolde dat jaar bezocht, tegelijk met de troepen van de bisschop van Münster (1665/1666). Zij staken bij hun vertrek het dorp Wedde in brand en vernielden de burcht en vele andere gebouwen. Ook het borggraafhuis werd zwaar getroffen. Machdalena Saxenhausen vroeg de Staten-Generaal in 1667 om schadevergoeding omdat haar huis met een waarde van meer dan 3000 Caroliguldens *'is omver gesmeten'*. Gezien het forse bedrag was het vernielde borggraafhuis mogelijk vergelijkbaar met het in 1643 herbouwde rechtshuis in Bellingwolde.

Derck Haselhoff en Machdalena Saxenhausen werden begraven in een graf op het kerkhof van Wedde dat hen was gegeven door drost Johan Coenders en behoorde bij het Joling erf in Hoorn. Volgens sommige bronnen lagen deze zerken oorspronkelijk in de kerk. Op de zerk prijken naast het Haselhoff- en Saxenhausenwapen de wapens van Addinga en Lewe. Het erf Joling was evenals het weertshuis/borggraafhuis historisch verbonden met de Addinga's en hun nazaten, de Lewe's.

Albert Tiddens werd in 1666 opgevolgd door Evert Haselhoff, zoon van Derck uit zijn tweede huwelijk met Magdalena Saxenhausen. Evert verklaarde in 1686 eigenaar te zijn van het borggraafhuis waar hij al in 1664 met zijn ouders woonde. Waarschijnlijk is hij via boedelscheiding in het bezit van het borggraafhuis gekomen. Ter verkrijging van zijn functie was de nieuwe borggraaf een eenmalig bedrag verschuldigd aan de drost. Jan Ter Horst betaalde in 1751 een bedrag van 600 Caroliguldens. Uit de akte van boedelscheiding van drost Verrucius in 1684 lezen we dat

Evert Haselhoff een schuld aan hem had van 550 Caroliguldens, ontstaan in 1666 waarvoor zijn moeder, Machdalena Saxenhausen, borg had gestaan. Dit betreft vermoedelijk de schuldig gebleven betaling ter verkrijging van zijn ambt.

Evert Haselhoff overleed in 1690, waarna zijn zoon Elso Haselhoff borggraaf werd. Na zijn overlijden in 1716 werd het borggraafhuis inclusief toebehoren toegeedeeld aan zijn oudste zoon Albertus Haselhoff .

'Ten Tweeden is veraccordeert dat d'BorghGraaf Albertus Haselhoff desen belengende te diel is gevallen, het vaderlijcke Huijs en Hoff, ofte tegenswoordige rechthuijs t'Wedde, soo als het tegenswoordigh is, met schuir, d'Esche Oerde, met desselfs ap en dependentien benevens de vacht, vorders Ketel, Cuijpen, BrouwerGereetschap daer toe behorende, ...'

In dezelfde akte werden de aan Albertus toegeedeelde bezittingen gecedeerd aan zijn stiefmoeder Swaantien Folkerts, de dochter van Magdalena Haselhoff en Folkert Engelbartus.

Albertus Haselhoff was in 1716 21 jaar oud en studeerde aan het Academisch Gymnasium in Lingen. Hij heeft het borggraafambt slechts in naam uitgeoefend. In december 1717 werd hij ingeschreven als lidmaat van de Nederduits gereformeerde gemeente van Groningen, waar hij twee jaar later theologie ging studeren aan de universiteit. Het borggraafambt werd vanaf eind 1716 tot voorjaar 1718 waargenomen door Conraet Abels Braamhorst, getrouwd met een zus van borggraaf Elso Haselhoff, Lucretia.

Swaantien Folkerts, Elso Haselhoff's tweede echtgenote, bleef wonen in het borggraafhuis en hertrouwde in 1718 met Claes Boelken, telg uit een geslacht van schulten uit Roswinkel. Hij trok bij Swaantien in en werd de feitelijke opvolger van Elso Haselhoff en bleef dat tot zijn overlijden in 1751.

Het had voor de hand gelegen dat de in 1751 35-jarige Elzo Haselhoff zijn stiefvader zou zijn opgevolgd. Als landbouwer had hij eerst Erve Schulten in Wedde 'meijerwijze' gebruikt en was daarna verhuisd naar Westerlee waar hij boerde op het erf van zijn schoonvader Haye Bennes. Hij zou echter pas in 1768 in de voetsporen van zijn vader treden.

De afzetting in 1749 van Petrus Muntinghe als drost van Westerwolde ten gunste van Rudolf de Mepsche, heer van Faan heeft hierbij vermoedelijk een rol gespeeld. De Mepsche was tot zijn aanstelling grietman in het Groninger Westerkwartier waar hij verantwoordelijk was voor de vervolging en terdoodveroordeling van 22 van sodomie (homofilie) verdachte mannen uit die omgeving in het zogenoemde monsterproces van Faan. Dit veroorzaakte veel consternatie en zijn politieke tegenstanders spanden een

proces tegen hem aan wat bijna tot zijn faillissement leidde. De Mepsche werd hiervan gered door zijn aanstelling als drost van Westerwolde door de in 1748 als stadhouder van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden benoemde Willem IV van Oranje-Nassau, van wie hij een trouw aanhanger was.

Als borggraaf benoemde De Mepsche in 1751 Jan Ter Horst, die hij vermoedelijk al langer kende want deze trouwde als Jannes Roelfes Ter Horst van Groningen in de kerkelijke gemeente Niekerk, Oldekerk en Faan op 22 mei 1740 met Johanna Scheltes van Oudeschans. Overigens was Jan Ter Horst via zijn vrouw ook nog indirect verwant aan de familie Haselhoff. De grootvader van Johanna was namelijk de oom van dominee Theodorus Schelt(en)s, gehuwd met Jantjen Lucas Haselhoff. Wij vermoeden echter niet dat deze verwantschap de doorslag zal hebben gegeven. De Mepsche zal in deze voor hem moeilijke periode liever een vertrouweling als rechterhand hebben gehad.

Jan Ter Horst bleef na het overlijden van De Mepsche in 1754 in functie bij de opnieuw benoemde drost Petrus Muntinghe. Mede op aanbeveling van (overigens na herhaald verzoek van Jan Ter Horst) koopman en kerkvoogd Albert Haselhoff, een broer van Swaantien Folkerts.

Aan de carrière van Jan Ter Horst kwam een abrupt einde als gevolg van een voorval dat voor de toenmalige drost Petrus Muntinghe aanleiding was om hem uit zijn functie te zetten. Dit voorval en de daarop volgende rechtszaak geven een aardig inkijkje in de functie van het borggraafhuis.

Het ontslag van Jan Ter Horst

Op 22 mei 1767 werd een zekere Renske Sybolt uit St. Vitusholt bij Winschoten gearresteerd wegens een diefstal in Pekel A. Na haar bekentenis werd zij een dag later door drost Petrus Muntinghe en de overige leden van het Crimineelen Gerichte der Heerlijkheid Wedde en Westerwoldingerland veroordeeld tot twee jaar verbanning.

Na bevestiging van het vonnis door de procureur-generaal in Groningen zou dit op 3 juni om 9 uur, s morgens in het 'ordinaris Regthuis' in aanwezigheid van de in de Wedderborg opgesloten Renske Sybolts worden afgekondigd. Jan Ter Horst kreeg de opdracht om de Rigteren en Assesoren hiervoor uit te nodigen, maar hij weigerde het borggraafhuis ter beschikking te stellen en Renske Sybolts daar naar toe over te brengen. Waarop drost Muntinghe hem wegens plichtsverzaking ontsloeg, het vonnis noodgedwongen in de borg afkondigde en gerichtsvoogd Jan Pieterzon in plaats van de uit zijn functie ontheven borggraaf met de uitvoering van het vonnis belastte.

Jan Ter Horst vocht zijn ontslag aan en uit het daarop volgende proces bij de Hoofdmannenkamer in de stad Groningen wordt de reden van zijn weigering duidelijk.

Diverse getuigen, leden van het Crimineel Gericht, verklaarden dat Jan Ter Horst 'dat vrouwmensch' niet in zijn huis wille hebben. Het was op de bewuste dag Wedder Markt en er was veel volk op de been dat mogelijk op de terechtzitting af zou komen en tumult en ruïnering van zijn huisraad zou veroorzaken.

Dat Jan Ter Horst echter een meer economische reden voor zijn weigering zal hebben gehad blijkt uit de verklaring van Johannes Henricus Goeddaeus, richter van Bellingwolde, Blijham en Pekel A: 'hebbende bovendien hij Borggraaf door het wegnemen van de

gewone decente zitplaatsen voor de vergaderende leeden van het Crimineel Gericht en meede door het ontruimen van zijne andere ordentelijke meubelen de Regtkammer van de Heer Drost ter contrarie reeds bevolkt met een meenigte slegte taveln en banken wederom opgevuld en op eene gans disrespectieuse wijze ontsiert en eveneens als jagtweide en jeneverkroeg toegericht.'

Jan Ter Horst had de rechtszaal in het borggraafhuis ontruimd om er bezoekers van de Wedder Markt in te kunnen ontvangen en te laven. Het vonnis kon naar zijn mening voor deze ene keer evengoed in de Wedderborg plaatsvinden.

De getuigenis van Swaantien Folkerts, weduwe van twee borggraven

Om inzicht te krijgen in de functie van het borggraafhuis legde Swaantien Folkerts, weduwe van twee borggraven, op verzoek van drost Muntinghe een verklaring af.

Zij verklaarde onder meer:

'Dat ook alle Regterlijke Vergaderingen, Commissien en Regtspleegingen sonder onderscheid, soo wel in Civile als Breukvallige [met een boete te bestraffen] en Criminele Saaken mitsgaders Examina, Vonnissen, Pronuntiatien [uitspraken] en Executien van Sententien [straffen] met hetgeene daar an dependeert [mee samenhangt] of daaruit profluert [voortkomt] te allen tijde sonder inbreuk of ophouden, aan het huis van mij en bejide mijne overledene Ehemannen en Borggraven in den tijdt in een daartoe bijzonderlijk geschikte Regtkamer door den heer Drost zijn gehouden, en wel zulks op ons eigene vezoek en sollicitatie na bekomen permissie van denzelven Heer Drost bovengenoemd [Beerend Aldringa].'

Deze gang van zaken was volgens haar ook onder de drosten Muntinghe en De Mepsche gehandhaafd en zij vervolgde:

'Daarbij voegende, hoe ik thans de ouderdom van bijna agt en seeventig Jaeren bereikende mede naar waarheid en beste wetenschap verklare, dat ik van meer andere geloofwaardige en eerlijke lieden dikmaalen hebben hooren zeggen, en ook mij zelve in opregte gemoede niet anders bewust ben, dan dat ook reeds bij voirige Heeren Drostten in vroegere tijden het ordinaris Regthuis te Wedde insgelijks van ouds is gehouden aan de huisen van vorige Borggraven in den tijd en ook het Regthuis van Wedde nergens elders is bekend geweest; konnende dit met te meer seekerheid getuigen omdat de vader en grootvader van wijlen mijn eerste Eheman met namen Evert en Derk Haselhof mede in den tijd Borggraven zijn geweest en het ordinaris Regthuis te Wedde altijd ten haaren huise is gehouden en op geene andere plaats.'

Jan Ter Horst had met zijn weigering inbreuk gemaakt op de regel dat de borggraaf te allen tijde een kamer ter beschikking moest houden om het recht zijn loop te doen hebben. Overigens was er volgens diverse getuigenverklaringen verder geen reden tot kritiek op zijn functioneren. Dit heeft echter zijn definitieve ontslag niet kunnen voorkomen, evenmin zijn latere excuses voor zijn weigering. De hoofdmannenkamer handhaafde het ontslag. Intussen was Jan Ter Horst in 1767 hertrouwd met Lucretia Harms, weduwe van de majoor van het fort Bellingwolde, Rudolphus Adrianus de Bressij. Na september 1768 verhuisde hij naar Oude Schans of Bellingwolde. In 1772 wordt hij in de rechterlijke archieven 'Oud borggraaf Jan Terhorst' genoemd. »

Ansichtkaart met rechts van de weg hotel Buenos Ayres, het vroegere borggraafhuis.
Collectie Streekhistorisch Centrum

Een ander borggraafhuis ten tijde van Jan Ter Horst (1751-1768)

Na de dood van borggraaf Claes Boelken in 1751 werd in 1755 bij boedelscheiding het borggraafhuis toegedeeld aan zijn in 1754 getrouwde dochter Harmina Boelken en haar echtgenoot; *'de behuizinge tot Wedde, zoals tegenwoordig door de moeder Swaantje Folkers wordt bewoond, met de brouwketel enz., voor de som van 3900 Car.gld'*. Anders dan in de scheidingsakte uit 1716 werd het huis niet meer aangeduid als rechthuis. Vermoedelijk was niet alles koek en ei binnen de familie Haselhoff want halfbroer Elzo weigerde te tekenen bij het sluiten van huwelijkscontract van Ettië Boelken (1752) en bij het huwelijkscontract van Harmina Boelken (1754) weigerden zowel Elzo als haar moeder Swaantien Folkerts. De reden hiervoor is ons echter niet bekend.

Jan Ter Horst oefende zijn borggraafambt vermoedelijk vanaf het begin uit vanuit een ander pand in Wedde. Een advertentie in de Opregte Groninger courant van 20 juni 1760 bevestigt dit: *'ENGELKE JANS & Consorten, zyn gesint om te Verkopen ofte Verhuuren, op Zaterdag den 28 Juny 1760 ten Huyze van de Borggraave Jan Ter Horst te Wedde, een extra ordinaire Herberge staande en geleegeen te Wedde bovengemeld, ...; het zelve word Meyerwyze gebruykt door de bovengemelde Borggraave Jan Ter Horst.'*

Volgens C.J. en R.M.A. Wegman had dit pand, bekend onder de naam Erve Schulten al eerder een herbergfunctie. Het was in 1740 door borggraaf Claes Boelken voor 9 jaar gepacht van de Heer van Slochteren en bij de scheiding van zijn boedel in 1755 toebedeeld aan zijn weduwe Swaantien Folkerts. Haar zoon Elzo Haselhoff bewoonde het na zijn huwelijk in 1735 met Geertien Engelkes, weduwe Schulten, maar na het overlijden van Geertien hertrouwde hij met Frieske Hayes en is hij rond 1742 naar haar ouderlijk erf in Westerlee vertrokken. Later kwam het Schultenerf in bezit van de kinderen van Geertien Engelkes, waaronder Engelke Jans.

In 1759 werd Jan Ter Horst eigenaar van een ander pand, het Stobbes. Hij verkreeg het bij een executoriale verkoop ten behoeve van crediteuren van Luitjen Hayes en Geertruit Boelken. Het in de schulden geraakte echtpaar Hayes had dit pand – 'in de wandel het Stobbes genaamd' – in 1755 verkregen uit de boedel van (schoon)vader Claes Boelken. Oorzaak van de financiële misère van het echtpaar was vermoedelijk de alcoholconsumptie van de heer des huizes want bij de scheiding van de boedel van de in 1769 overleden Swaantien Folkerts wordt over de kinderen van het echtpaar opgemerkt:

'Hoe zij nog 4 broeders en zusters hebben, minderjarig zijnde en niet in staat om de nalatenschap van hun grootmoeder Swaantje Folkers te ogeren en reguleren en terwijl haar vader Luitjen Heijes aan de sterke drank verslaafd is en niet bekwaam tot administratie van hare goederen.'

Jan Ter Horst zal na aankoop op het Stobbes zijn gaan wonen en het als herberg annex rechthuis hebben ingericht. In 1769, hij was toen al als borggraaf ontslagen, verkocht hij het pand aan kapitein-luitenant Carel Christiaan van Juncken uit Vlagtwedde. De laatste bood het opnieuw te koop aan in de Opregte Groninger courant van 3 december 1771 met (deels) de volgende tekst:

'...zyn wel ter Neering staande Herberge midden in het Dorp Wedde aan de Heereweg, ...: in welke Behuizinge lange Jaaren de Herbergiers Neeringe met goed succes is gedaan, ...'

De verkoop is blijkbaar niet doorgegaan want in 1790 verkochten de crediteuren van Christiaan Everhard, een zoon van Carel Christiaan van Juncken, het pand aan Elzo Elses Hazelhoff, die zijn in het begin van dat jaar overleden vader Elzo Haselhoff als borggraaf zou opvolgen.

Het oude borggraafhuis in haar functie hersteld (1769-1790)

Swaantien Folkerts bleef na de dood van haar man in het oude borggraafhuis wonen. Haar dochter Harmina Boelken, die het huis bij de boedelscheiding in 1755 had verkregen, is daar vermoedelijk met haar kersverse echtgenoot Hindrik Harms (Tijks) bij ingetrokken. Na het overlijden van Hindrik Harms in 1762 hertrouwde Harmina Boelken in 1763 met Harm Berents Winter. Een jaar later, in 1764 verkochten zij het huis met toebehoren aan Jan Jacobs Altingh uit Wessinghuizen met het recht om er te mogen blijven wonen.

‘voorts dat zij mogen blijven wonen in haare achterkeuken ende spijskamer met de halve schuiren tot haar gebruik behouden, ook dat de staande haardplaat in de achterkeuken aan verkopen zal blijven.’ Harm Berents Winter en Harmina Boelken verhuisden kort daarna naar Winschoter Oosteinde, moeder Swaantien Folkerts bleef vermoedelijk in het borggraafhuis wonen tot haar overlijden in 1768.

In 1767 verkocht Jan Jacobs Altingh het oude borggraafhuis aan Jan Alvers Huiges, die in een huis ernaast aan de Aa woonde.

Elzo Haselhoff, landbouwer in Westerlee en zoon van Elso Haselhoff en Swaantien Folkers volgde in 1768 Jan Ter Horst op als borggraaf. In 1769 kocht hij het oude borggraafhuis, waarmee zowel het ambt als het huis weer binnen de familie kwam. Het pand wordt in de koopakte als volgt omschreven:

‘Seekere behuisinge met twee annexe schuiren en daarbij angehorige somervrugstuin en appelhof met de zogenaamde Oerde, tot aan de eijkenboomen van het bouwland, alles tezamen gelegen te Wedde. Onder expres beding dat de behuisinge behoorlijk dak, deur en vensterdigt bij aanvaarding primo maji naastkomende moet worden geleevert,’

Dit laatste wekt de indruk dat het pand in verwaarloosde staat verkeerde. Bij de koop hoorde ook als vanouds *‘een vrouwenzitbank onder de predigstoele in de Wedder kerk’*.

Tot aan zijn dood in 1790 bleef Elzo in het borggraafhuis wonen. Als borggraaf werd hij opgevolgd door zijn in 1758 geboren zoon Elzo jr.

Opnieuw een ander borggraafhuis

Merkwaardigerwijs werd het borggraafhuis in 1790 door borggraaf Elzo's erfenamen verkocht aan Pieter Hendriks Brouwer en Anna Detmers Hubbeling. De nieuwe borggraaf Elzo Hazelhoff jr. kocht in hetzelfde jaar het Stobbess, het pand dat ook zijn vaders voorganger Jan Ter Horst als borggraafhuis diende. Van hieruit

zal hij zijn ambt hebben uitgeoefend. In 1802 besloot Elzo jr. zijn borggraafambt neer te leggen, waarschijnlijk in verband met de veranderende politieke en staatsrechtelijke situatie in Nederland.

Een andere politieke wind, het oude borggraafhuis nog even in gebruik

Na uitroeping van de Bataafse Republiek op 19 januari 1795 door de door de Fransen gesteunde patriotten kwam er in de daarop volgende jaren een einde aan de decentrale structuur van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden en daarmee ook aan de bestuursvorm van de Heerlijkheid en het Generaliteitsland Westerwolde.

Het gebied werd in 1798 onderdeel van het Departement van de Eems, in 1801 het Departement Stad en Lande en vanaf 1807 het Departement Groningen.

De feitelijke veranderingen gingen langzamer dan de formele, zodat de functionarissen uit het Ancien Régime nog een tijdlang op hun post bleven. Drost Albert Hendrik van Swinderen en borggraaf Elzo Hazelhoff waren de laatsten van het oude bestel. Van Swinderen bleef tot 1805 op zijn post. Zijn opvolger, Willem de Sitter volgde hem op maar werd in 1807 baljuw genoemd.

Elzo Hazelhoff jr. werd in 1802 door Derk Tammes de Ruiters uit Oude Pekela opgevolgd. Hij was getrouwd met een kleindochter van Folkert Engelbartus en Magdalena Haselhoff. De Ruiters kocht in 1803 het oude borggraafhuis, dat tussen 1790 en 1803 enkele malen in andere handen was overgegaan. In 1808 legde hij zijn intussen uitgeholde functie neer. Het bestuurlijk stelsel in de Heerlijkheid Westerwolde zou definitief plaats maken voor een nationaal georganiseerd bestuur en rechtspraak. De Ruiters verhuisde naar Winschoten, waar hij deurwaarder werd van het Tribunaal.

Het borggraafhuis had nu na ruim 250 jaren haar functie als rechthuis verloren. Derk Tammes de Ruiters verkocht het huis in 1808 aan de voormalige borggraaf Elzo Hazelhoff jr., waarmee het opnieuw in het bezit van kwam van de familie Haselhoff. Zo was de cirkel weer rond. In een advertentie uit 1809 werd het pand nog het Regthuis genoemd waar oud-borggraaf Elzo Hazelhoff een functie in het nieuwe politieke bestel invulde. Volgens C.J. en R.M.A. Wegman heeft het borggraafhuis sindsdien nog de functie gehad van Gemeentehuis en Waterschapshuis. In de 20^e eeuw was het onder de naam Hotel Buenos Aires een bekende horecagelegenheid. In 1976 is het gebouw tegenover de ingang van de burcht, dat in de loop der tijden verschillende malen is verbouwd, afgebroken. ■

Bronnen en literatuur:

Stadsheerlijkheid Wedde (Groninger Archieven), inv.nr 2583, nr. 46.1-46.4

Handschriften in Folio Register Feith (Groninger Archieven) inv.nr. 835, nr.184

Memorie van Petrus Muntinghe tegen Jan Ter Horst (Groninger Archieven)

Archief familie Lewe (Groninger Archieven) inv.nr. 547

Archief Raad van State (Algemeen Rijksarchief) inv.nr 1665

Jhr.dr. P.J.van Winter, *Westerwolde Generaliteitsland*, Assen 1948

C.J. en R.M.A. Wegman, *Westerwolders en hun woningbezit, het kerspel Wedde deel I, de Marke Wedde*, Vierden 2004

A.S.de Blécourt in *Revue d'histoire du droit*, volume 6, 1925, p. 321-322

Mr.dr.s. A. Haselhoff en mr. J.H.A. Haselhoff, *Kroniek van het geslacht Haselhoff*, Wedde 1992

Albert en Roelof Haselhoff, *Van weertshuis tot borggraafhuis deel 1*, Terra Westerwolda, maart 2015

www.delpher.nl, krantenartikelen